

323

Tante Karen var datter af
Jens Hansen, der overtog
Østergård i 1880.

Tante Karens beretning om sin barndom og minder

Karen Hildebrandt
(Karen Hansen)
Den 21. februar 1955

1

Gave fra
Niels Lundgård Hansen
Vindblæs Haundal 1986

Tante Karens beretning om sin barndom og minder

På Jyllands østkyst nær skov og strand i det fede Hads Herred Århus amt, ligger min fødegård Gylling Østergård.

Mine forældre overtog den ved min bedstemoders, Mette Andersens død. Min bedstemor, kaldet Met Isak, var enke efter gårdejer Isak Andersen. Hun var hans tredje kone. De 2 forrige hed også Mette.

I det andet ægteskab var der syv børn, som alle døde, så min mor, der i øvrigt ikke var datter af Isak Andersen, men derimod af bedstemor og hendes afdøde første mand Morten Rasmussen, Søby, blev eneste arving til den gård, der var så kendt på egnen.

Jeg var den første af vi syv søskende, der blev født på Gylling Østergård. De fire ældre søskende, Mette, Morten, Isak og Toni er alle født på en mindre gård i nærheden, som bedstemor, altså Met Isak, købte til mine forældre, da de skulle giftes.

Senere, ved bedstemors død, overtog mine forældre så den store gård, og den mindre blev solgt.

Min far var søn af en arbejdsmand. Hans hjem var meget fattigt. Far lærte som ung at væve, og han fortalte mig, at han allerede, da han var 7 år, kom ud at tjene og ofte havde meget ondt og kunne slet ingen støtte få fra sit hjem.

Det var en stor skuffelse for bedstemor, at hendes eneste datter valgte en så fattig ung mand. Hun, der var så ombejlet. Men mor stod fast og til sidst, efter at sognets præst og den læge, de brugte, havde fortalt hende (bedstemor), at, hvis hun ville se sin datter rask igen, måtte hun intet nægte hende, da de var klar over, at hun bar på hjertesorg.

Met gav efter og antog min far som svigersøn, men hans familie ville hun foreløbig ikke kende.

Året 1880 overtog mine forældre så den dejlige gård Gylling Østergård og år 1881

stod.
stod et sort nybygget stuehus, hvor jeg blev født den 6. januar. Ca 2½ år derefter blev min næstyngste bror Vagn født, og igen 2½ år senere kom min yngste bror Niels Peter til verden. Jeg husker endnu så tydeligt, da den gamle jordemoder sad med ham i skødet, vaskede og svøbte ham.

Nu er der gået 69 år siden da. Jeg er fyldt de 74 år.

Gylling Østergård lå lige midt på marken. Der var 80 tdr agerjord, noget af det bedste i landet, og derforuden eng, skov og tørvemose, som lå lidt borte fra gården. I alt var der 100 - 120 tdr, og det gav 12 tønder hartkorn, hvilket gav min far ret til at kalde sig proprietær, noget mine forældre ikke satte pris på. Men mon ikke jeg var en lille smule vigtig, da det blev mig fortalt, at far var proprietær.

Vor mor var en ualmindelig god og elsket kvinde. Desværre var mor ikke stærk og allerede da hun var 48 år, døde hun fra os syv børn, hvoraf den ældste, min eneste søster, var svagelig. Hun fik allerede som lille pige krampetilfælde, og mine forældre fik en lidt ældre pige til at sove ved hende om natten og være hos hende de tider, hvor hun havde det dårligst. Alt blev gjort for at redde hende. Hun var på Diakonessetiftelsen, og de søgte landets dygtigste læge, men det hele var håbløst.

De sidste ord, jeg hørte min mor sige, var: "Vær god mod min stakkels Mette" - mon mor har anet, at far måske giftede sig igen, for således gik det.

Min søster var i vejen for den unge kone, og Mette blev så sendt til Phillidelfia koloni ved Dianelund St., hvor hun var i mere end tredieve år, og var meget glad ved overlæge Sell og ved søstrene.

Men årene indtil mors død var lykkelige for vi børn. Vi havde mange tjenestefolk - tre piger, to karle, en røgter, en tjenestdreng og 2 - 3 faste daglejere, så det var en stor husholdning. I alt 18 - 10 dag-

Tante Karens beretning om sin barndom og minder

lige mennesker, og alle holdt af mine forældre.

Far, den fattige unge mand, var anseelig, og derforuden en meget velbegavet mand, der i alt, hvad han foretog sig, havde en klog og god støtte i min mor. Der var velstand i hjemmet, men mine forældre blev ved jorden. De hjalp alle der bad derom, og vel sagtens blev deres godhed undertiden misbrugt.

Jeg husker julen derhjemme i de år. Hele huset, og det var stort, 9 stuer foruden stort køkken, 2 spisekamre, 3 gæsteværelser, lange gange og mere, duftede af bageværk, steg og meget mere. Og så var der en spænding i luften - gaverne skulle pakkes ind - juletræet pyntes, det besørgede mine forældre selv, og vi børn var ved at gå til af nysgerrighed, så ved 6 tiden, begyndte alle folkene at komme ind, vandkæmmet og i deres pæne tøj. Og så omsider gik vi alle til bors. Far sad ved den nederste ende. Vi fik store stege og derefter æblekage bagt i form. Tiden gik for os børn meget langsomt, vi havde jo hele tiden juletræet og gaverne i hovedet.

Så snart vi havde spist, vaskede pigerne op og mine forældre forsvandt op til juletræet. Det var meget stort og nåede fra gulv til loft.

Vi børn skiftedes til at se ind af nøglehullet, og endelig blev fløjdørene åbnet og far sagde: "Vær så god".

Det var et strålende syn, dette store juletræ med kulørte poser, kurve og andet stads, og så var der lys ved lys. Jeg ser endnu far, hvor han stod hvert år med salmebogen i hånden, og så sang han med sin smukke fyldige stemme flere julesalmer. Vi andre sang da også med. Særligt husker jeg at far hvert år sang: "Julen har englelyd" og "Glade jul, dejlige jul".

Derefter blev gaverne delt ud. Enhver skulle finde sine, og det var mange gode gaver, der blev givet.

Særligt husker jeg sidste jul, vi havde vor mor. Far gav hende da et komplet spisestel til 24 personer, medens mor havde købt et bjørneskindspels til far. Det syntes han var for flot, og da mor dengang allerede var begyndt at blive svagelig, solgte han, lige efter mors død, pelsen til en nær ven.

Hverdagen derhjemme var præget af mine forældres syn på den nye ånd. Der var stærke fædrelandsfølelser i årene omkring 1880 - 1890. Dels var det efter krigen 1864 og så var der Grundtvig.

Mit hjem var ikke udpræget grundtviansk, men mine forældre havde begge været på højskole. Mor var mellem Chr. Kolds første elever.

Far skrev engang til hans ungdomsven, der opholdte sig på en højskole nær København - et brev, der senere blev kendt blandt landets førende højskolemænd. Og min far blev ved en lejlighed, da den kendte præst i Gylling - pastor Otto Møller havde besøg af flere af disse kendte mænd, hentet til præstegården, fordi de høje herrer ønskede at se og tale med den mand, der, da han var den fattige væverkarl, kunne skrive et sådant brev. Det var særlig præget af sorgen over den tabte krig 1864.

Jeg har læst fars brev, og indholdet og stilen var fortræffelig.

De eneste 7 år, jeg husker medens mor levede, var lykkelige år. Vore tjenestefolk ville gøre alt for mine forældre. De arbejdede tidligt og sent, hvis det var nødvendigt; men det blev til gengæld også påskønnet.

Det var særlig hyggeligt om aftenen, når piger og karle var færdige med deres arbejde. Når vandkedelen stod og snurrede på kakkeloven, og de måtte få en kop kogt øl. Kaffe var mere sjældent dengang. Så far læste højt eller sang for os, medens mor var den, der gjorde det hyggeligt. Hun var dog "sjælen" i det hele.

Tante Karens beretning om sin barndom og minder

Mine forældre kom meget ud. De havde et lille køretøj, som kun blev brugt ved sådanne lejligheder. Jeg husker selv tydeligt, når vi hjemme havde spisegilde. Igen denne duft af steg og mere. Så kom gårdmændene med deres koner kørende. Og der var mange; men der var plads til dem alle, og for alle de fremmede heste var der også plads.

Min far havde ladet bygge en gæstestald i den ene ende af huset. Indrettet et meget stort rum, kaldet vognporten, der ved lejligheder som høstgilder, baller, skyttefester o.s.v. blev ryddet for vogne og et dertil bestemt bræddegulv blev lagt over stengulvet, og væggene blev pyntet med grønt og flag. Særlig til høstgilde var salen flot, og der samledes de alle unge og gamle.

Der blev da talt og sunget, og hvis vi kunne få mine forældre til at åbne festen med en sagte vals, da kendte vi børns glæde ingen grænse, for vi synes jo de dansede så dammeldavs.

Til spisegilderne, hvor kun de gifte mødte, var det, synes jeg, meget hyggeligt. Det foregik gerne to til tre aftener i træk. Og det var så de, der passede bedst sammen, der blev inviteret samme aften.

Jeg husker nogle familier, hvor konerne helst skulle kaldes Madam - ~~det~~ det var i lighed med frue nu. Madam den og den medbragte som regel hver en lille æske, hvori de opbevarede en lille sort eller hvid kappe til at sætte på hovedet, noget sådan brugte min mor ikke. Hun var i sin påklædning som i al sin færd jævn og ligetil, ens overfor alle høje som lave.

Den gang kom stegen ind på store stegefade, og et par af konerne måtte skære for ved bordet. Og det tog lang tid. Når den store spisning var forbi, spillede nogle kort - Whist eller Lhomber, medens andre sad og talte. Og når så en tid var gået blev kaffebordene dækket, og så kom to messingkander ind. De stod på en fyrflade med tørvegløder. I den hold kaffen sig varm uden at koge. Men det

var underligt hyggeligt, selv jeg, der kun var et barn, nød denne hygge.

Min far var i mange retninger foregangsmand. Han lod allerede først i 1880 bygge et lille mejeri hjemme på gården. Det var store dage. Far fæstede en ung sjællænder til at drive mejeriet. Det var kun en lille centrifuge, og den blev drevet ved hestekraft. En gammel mand kørte rundt med en også gammel hest, der trak det hele. Det var meget primitivt; men på den tid var det et sort foretagende.

Mejeristen kørte ud og hentede mælken fra enkelte af egnens større bøndergårde.

Det viste sig snart at mejeriet var alt for lille. Far byggede så et, efter den tid, ^{først} som mejeri på gårdens mark lige ved alfervej, og efterhånden, da det var drevet nogle få år, viste det sig at være et foretagende i den rigtige retning.

Nu fik omegnens gårdmænd - særlig grundtvianerne - blod på tanden. De indkaldte til et møde, og her aftvang de far løfte om køb af mejeriet, ved at true med at bygge et mejeri ved siden af. Jo det var de ellers så gode venner.

Mine forældre var meget interesseret i den nye tid i Grundtvigs ånd. De var med til at oprette en friskole i Gylling, hvor der i forvejen var en ret stor kommuneskole. Desforuden var der i præstegården en privat pigeskole, der blev drevet af pastor Otto Møllers fem ugifte søstre.

Der gik jeg i skole. Det var lykkelige dage. Mine brødre søgte friskolen, og der lige ved skolen lod mine forældre bygge et såkaldt forsamlingshus, hvor der afholdtes møder, skytte- og gymnastikfester og lignende. Men forsamlingshuset, som mejeriet gik over til et andelsselskab, såsnart de høje herrer så at det kunne svare sig.

Senere opløstes friskolen og mine mindste brødre gik så i kommuneskolen.

Tante Karens beretning om sin barndom og minder

Nu er der igen friskole i Gylling, men igennem mange år ingen privat skole. Kommuneskolen derimod er udvidet og i alle måder tidssvarende og med dygtige lærerkræfter.

Men tilbage til vort gode, kære hjem. Dengang, altså i min tidlige barndom, var der virkelig sommer og vinter i Danmark.

De lune sommeraftener, når jeg gik mellem mine forældre ude i marken, for at se hvordan høsten o.a. tegnede til at blive. Og andre aftener når far tog mig med uden for gården for at se på stjernehimmelen. Han viste mig syvstjernerne, karlsvognen og flere andre. Hvor var det spændende. Noget sådant interesserede ikke mine brødre dengang.

Jo så om dagen i klart vejr tog far sin kikkert med, og da kunne vi se huse, gårde, marker o.s.v. på Samsø. For mig var det et helt eventyr.

Endelig dyrkede vi meget musik i mit hjem. Mine forældre lod mig tage undervisning i klaverspil, da jeg var 9 år. Jeg fik timer hos den gamle kommunelærer Holst, og det kostede 25 ører pr. time, men jeg lærte jo så meget i to til tre år mor levede, at jeg kunne spille alle sangene i Danmarks Melodibog, hvortil far og jeg så sang de kendeste smukke sange fra dengang, men de er desværre nu snart glemt.

Min ældre bror spillede violin, blæste tuba og spillede andre instrumenter. Han var i den stedlige musikforening. I alt var der 5 musikere, og mangan lun sommeraften samledes de hjemme på Østergård, og der var så tændt lamper. Og så bruste musikken fra de 5 kraftigt ud i sommeraftenen. Vi havde nemlig en åben veranda, hvor de sad og spillede, så det kunne høres ind til Gylling by. Og inden længe var der mange unge troppet op, og så begyndte de at danse. Jo det var lyse glade dage.

Ved en enkelt lejlighed eller rettere af og til inviterede mine forældre forskellige sangforeninger til Østergård. Vores store

have blev ved en sådan lejlighed oplyst med kulørte lampelygter, udført af urmager Sørensen. Og så var alle store og små velkommen til at overvære koncerten og nyde den smukke sommeraften.

Jeg huser kun een gang, de unge drev det for vidt. Mine forældre var ikke hjemme, og alligevel samledes der en del ungdom, først og fremmest fra mejeriet. Og de dansede hele aftenen på den store græsplænde, som var en pryd for haven, så den næsten blev ødelagt. Det ville mine forældre ikke have og lod dem det tydeligt forstå.

Ja jeg kunne nedskrive mange glade lyse minder fra min barndom i de år, indtil vi mistede vor kære mor.

Det var natten mellem den 14. og 15. december 1893. Og jeg tror at turde skrive at hele sognet sørgede med os.

Dette er kun få træk fra min lykkelige barndom, der desværre fik en så sørgelig afslutning ved vor elskede mors død. Særlig min svage søster og vi tre yngste børn, Niels Peter 8 år, Vang 10 og jeg, der var 13 år trængte endnu til en god og kærlig mors omsorg. Men var nu henvist til en husbestyreinde, der ingen forståelse havde af, hvad vi børn savnede, eller hvor meget vi savnede vor kære gode mor.

Jeg husker en gammel kone kom hjem og fortalte, at min bror Vagn stod ved vor mors grav og græd. Da hun spurgte ham om, hvad der var i vejen, svarede han: "Jeg længes sådan efter min mor".

Tre år efter min mors død giftede far sig med en langt yngre gårdmandsdatter fra Gylling. I alle måder en modsætning til min mor.

Mine to ældste brødre, Morten Peter og Isak, blev begge forlovet og gift med unge gode piger fra sognet. Morten Peters kone, Marie, var fra et lille fattigt hjem. Hun var et ejegodt menneske. Isak blev gift med en gårdmandsdatter, hvis fødegård de overtog. Kirsten hed hun, og

Tante Karens beretning om sin barndom og minder

hun har været både som en mor og søster for vi søskende, der ved fars 2. giftemål næsten blev hjemløse.

Min broder Antonius studerede først privat hos lærerne Appel og La Cour på Askov. Tog realeksamen i Kolding. Kom derefter på landbohøjskole, hvorfra han tog studentereksamen med 1. karakter med udmærkelse og så mange overskydende points, som man ikke havde set i mands minde, og blev så dyrlæge.

Min yngre bror Vagn lærte mejerifaget, men købte senere 15 - 20 tønder land af vor fødegård, der desværre nedbrændte og blev udstykket, så der blev fem mindre gårde. Vagn blev også gift med en gårdmandsdatter fra egen. Hans kone hed Marie. De har også altid taget imod vi søskende med stor hjertelighed.

Den yngste bror Niels Peter lærte snedkerhåndværket og har i mange år

været mester i København. Hans kone er fra Fyn. Dem ser vi ikke så ofte, men de er hjertelige gode mennesker begge to.

Fra vort barndomshjem fik vi intet udover de penge vi ifølge loven skulle have ved fars giftemål. Og det siges at vi fik alt for lidt dengang.

Senere da vor far døde, var der intet til os, og trods det, at det store hjem var vor mors, fik fars anden kone det lavet således, at hendes børn skulle have alt, hvad der var. Selv det gamle sølvtøj og meget andet, som stammede fra min bedstemors tid og således tilhørte mor og os, hendes børn.

Men fars anden kone lod ham ikke i fred, før han gik ind på den ordning inden han døde.

Stakkels far var en nedbrudt mand inden han fik endelig fred.